

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

bullying ▶

**Επιμόρφωση
για την ενδοσχολική
βία και τον εκφοβισμό**

**υπεύθυνων αποδεκτών αναφορών στη σχολική
μονάδα**

Μαρία Παναγιωτάκη

bullying
stop

**Ψυχολόγος , MSc – Κοινωνιολόγος
Ψυχοδραματίστρια**

**Επιμόρφωση για την
Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό
(Ε.ΒΙ.Ε.)**

bullying
stop

Ενότητα

Η αποδοχή της διαφορετικότητας
ορθώνει τείχος
ενάντια στο σχολικό εκφοβισμό

► Περιεχόμενα Παρουσίασης

ΜΕΡΟΣ Α:

Διαφορετικότητα και σχολικός εκφοβισμός

ΜΕΡΟΣ Β:

Η σημασία της αποδοχής της διαφορετικότητας στη
σχολική κοινότητα

Οι έρευνες δείχνουν ότι
μια σχολική τάξη **25 μαθητών** είναι πιθανό να έχει:

Τουλάχιστον **5** παιδιά με σημαντικές ανάγκες
ψυχικής υγείας

4 μαθητές που ζουν σε συνθήκες φτώχειας

1 παιδί που υφίσταται σοβαρή κακοποίηση

Οι σύγχρονοι ορισμοί της ψυχικής υγείας και της πρόληψης σχετίζονται:

- όχι μόνο με την απουσία προβλημάτων ή διαταραχών αλλά κυρίως
- με την **ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων** που συμβάλλουν στη θετική προσαρμογή και την ψυχική μας ευεξία.

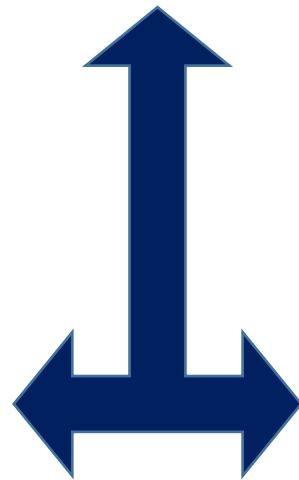
(WHO, 2007)

Η διαφορετικότητα

αποτελεί πλέον
αναπόσπαστο στοιχείο
της καθημερινής ζωής
στο σχολείο και στην
ευρύτερη κοινωνία

καλεί εμάς τους
εκπαιδευτικούς να
προετοιμάσουμε τα
παιδιά να ζήσουν σε ένα
περιβάλλον όπου
κυριαρχεί η
ποικιλομορφία με
αίσθημα σεβασμού και
κοινωνικής δικαιοσύνης

Μορφές διαφορετικότητας

- Εμφάνιση
- Φύλο
- Έθνική / εθνοτική καταγωγή
- Φυλή/χρώμα
- Ηλικία
- Αναπηρία
- Μαθησιακές δυσκολίες
- Σεξουαλικός προσανατολισμός
- Κοινωνικοοικονομική κατάσταση

Ανεκτικότητα και αποδοχή σημαίνει

- δημιουργία ανθεκτικών σχολικών κοινοτήτων
- ανάπτυξη αλληλέγγυων σχέσεων
- συγκρότηση θετικής αυτοεικόνας
- αρμονική συνύπαρξη
- προστασία από επιθετικές συμπεριφορές
- θεμελίωση θετικών κοινωνικών αξιών
- δημιουργία υγιών σχέσεων
- καλλιέργεια κουλτούρας συμπερίληψης

Οι σχέσεις και η επικοινωνία είναι οργανικό κομμάτι της σχολικής ζωής

- Πώς είναι οι σχέσεις μας στο σχολείο;
- Είναι το σχολείο χώρος οικείος με θετικό κλίμα;
- Πώς γίνεται αντιληπτός ο «διαφορετικός άλλος»;

Μια σχολική κοινότητα που δεν αποδέχεται τη διαφορετικότητα είναι ευεπίφορη στη βία

Το παιδί που εκφοβίζεται

- είναι «διαφορετικός»,
  - ευάλωτος,
  - εσωστρεφής,
- δείχνει αδύναμος

Το παιδί που εκφοβίζει

- έχει αίσθημα υπεροχής
  - έχει ελλείμματα σε δεξιότητες, ιδίως ενσυναίσθησης
- είναι παρορμητικός, χωρίς συμπόνοια

Μέσα από την αποδοχή της διαφορετικότητας, επιτυγχάνουμε:

- την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- την ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων, ιδίως ενσυναίσθησης
- τη βελτίωση των διομαδικών σχέσεων
- την αντιμετώπιση των προκαταλήψεων
- την υιοθέτηση σημαντικών κοινωνικών αξιών
- την ενδυνάμωση της αίσθησης κοινότητας

Μαθήματα Ζωής στο Σχολείο

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, η ανάγκη για **εκπαιδευτικά προγράμματα ευαισθητοποίησης και ενδυνάμωσης** στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού αναδεικνύεται ως απαραίτητη.

Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στη δημιουργία αξιών σεβασμού και αλληλεγγύης, **ενθαρρύνοντας την αποδοχή της διαφορετικότητας και την ενεργή συμμετοχή των μαθητών/-τριών** στη σχολική κοινότητα.

Αυτές οι τόσο σημαντικές αξίες, αποτελούν θεμέλιο πυλώνα για την ουσιαστική αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς στο σχολείο, ενισχύοντας το κλίμα συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των μαθητών/-τριών και του εκπαιδευτικού προσωπικού

[...]

«Βλέπεις, είπε, είναι οι Άλλοι
και δε γίνεται Αυτοί χωρίς Εσένα
και δε γίνεται μ' Αυτούς χωρίς, Εσύ
Βλέπεις, είπε, είναι οι Άλλοι
και ανάγκη πάσα να τους αντικρίσεις
η μορφή σου αν θέλεις ανεξάλειπτη να 'ναι
και να μείνει αυτή.»

(Οδυσσέας Ελύτης, Το Άξιον Εστί, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1978, 10η έκδοση, σ. 23)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

Ευχαριστούμε

για την προσοχή σας

Σύνοψη Ενότητας

01

Η διαφορετικότητα στη
σχολική ζωή

03

Η σημασία της αποδοχής της
διαφορετικότητας

02

Διαφορετικότητα και σχολικός
εκφοβισμός

04

Μαθήματα ζωής στο σχολείο

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση:

Cole, S. (2014). Implementing Legal Strategies for Creating Safe and Supportive School Environments, *Journal of Applied Research on Children: Informing Policy for Children at Risk*: Vol. 5: Iss. 2, Article 18. Available at: <http://digitalcommons.library.tmc.edu/childrenatrisk/vol5/iss2/18>

Dary, T. & Pickeral, T. (ed) (2013). School Climate: Practices for Implementation and Sustainability. *A School Climate Practice Brief*, Number 1, New York, NY: National School Climate Center.

Eisenberg, M. E., Gower, A. L., Brown, C., Nam, Y.-S., & Ramirez, M. R. (2022). School-Based Diversity Education Activities and Bias-Based Bullying Among Secondary School Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(17-18)

Esliger, J. R. (2017). Creating a safe, caring and inclusive school environment through a code of conduct that is educative, preventative and restorative in practice and response. *The Organizational Improvement Plan at Western University*, 19. Retrieved from <https://ir.lib.uwo.ca/oip/19>

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Downes, P., Nairz-Wirth, E., Rusinaitè, V. (2017). *Structural indicators for inclusive systems in and around schools : analytical report*, Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/200506>

Hui E., Tsang S., Law B. (2011). Combating School Bullying through Developmental Guidance for Positive Youth Development and Promoting Harmonious School Culture", *The Scientific World Journal*, vol. 11, Article ID 705824, 12 pages, 2011. <https://doi.org/10.1100/2011/705824> .

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. New York: Blackwell.

Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among schoolchildren: Basic facts and effects of a school based intervention program. In D. Pepler and K. H. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression* (pp. 411–448). Hillsdale, N.J.: Erlbaum.

Parker, J. G., and Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk? *Psychological Bulletin*, 102, 357–389.

Ελληνόγλωσση:

Αρτινοπούλου, Β., Μπαμπάλης Θ., Τσώλη, Κ. & Νικολόπουλος, Β. (2023). *Σχολικός εκφοβισμός. Θεωρία, έρευνα και πρακτικές*. Αθήνα: Διάδραση
Γαλανάκη, Ε. (2010α). Σχολικός εκφοβισμός: Πόσο αποτελεσματικές είναι οι παρεμβάσεις; Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7–9 Μαΐου 2010.

Γαλανάκη, Ε. (2010β). Βέλτιστες Πρακτικές για την Αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού: Τι Δείχνει η Σύγχρονη Έρευνα. Στον συλλογικό τόμο: *Η Ειδική Αγωγή Αφιετηρία Εξελίξεων στην Επιστήμη και στην Πράξη*. Αθήνα: Γρηγόρης (43–57).

Γελαστοπούλου, Μ. , Καλογρίδη, Β., Παπαμιχαλοπούλου, Έ., Βγαγκές, Σ. & Τσαφταρίδης, Ν. (2020) *Οδηγός εκπαιδευτικού για την ευαισθητοποίηση σε θέματα αποδοχής της αναπηρίας και της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη ενταξιακής κουλτούρας στο σχολείο*. Αθήνα: ΙΤΥΕ-ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ/ΙΕΡ/ΥΠΑΙΘ. ISBN: 978-960-06-6239-9 Διαθέσιμο στο: http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/odhgos_paramythia_apodoxh_diaforetikothtas/Odigos_Apodoxi_Diaforetikotitas.pdf

Γελαστοπούλου, Μ. & Παπαμιχαλοπούλου, Ε. (2020). *Οδηγός εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη κοινωνικών, συναισθηματικών δεξιοτήτων, δεξιοτήτων ζωής και αυτόνομης διαβίωσης για μαθητές με αναπηρία μέσω Κοινωνικών Ιστοριών*. Αθήνα: ΙΤΥΕ-ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ/ΙΕΡ/ΥΠΑΙΘ. ISBN: 978-960-06-6252-8 Διαθέσιμο στο: <http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/KI/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3%20%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%CE%9A%CE%99.pdf>

Δεδούλη, Μ. (2002). *Βιωματική μάθηση – Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης*. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τομ. 6, 145 – 159.

i-RED - Ινστιτούτο για Δικαιώματα την Ισότητα & την Ετερότητα (2011). *Σχέδιο δράσης για την πρόληψη ή/και την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων κάθε είδους, την ανάδειξη της σημασίας της διαφορετικότητας και την καταπολέμηση της βίας στα σχολεία*. Αθήνα.

Κατσαντώνης Ι. Γ., Ασημακοπούλου Ε., & Φρούντα Μ. (2021). Ο ρόλος του υποστηρικτικού πλαισίου στην ανάπτυξη του σχολικού εκφοβισμού: Μία οικοσυστημική προσέγγιση. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 10(1), 52–64. <https://doi.org/10.12681/hjre.25998>

Molnar, A. & Linqvist, B. (1997). *Προβλήματα Συμπεριφοράς στο Σχολείο*, (Επιμ. Α. Καλαντζή-Αζίζι). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μπαμπάλης, Θ. (2011). *Η Ζωή στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Διάδραση

Παναγιωτάκη, Μ. (2015). *Σχολική Βία και Εκφοβισμός: Ο ρόλος της ενσυναίσθησης*. Στον Τιμητικό Τόμο για τον Καθ. Νέστορα Κουράκη «Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης». (σσ.2006-2026) Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα.

Παναγιωτάκη, Μ. (2009). *Εφηβεία και Βία: Όψεις του σχολικού εκφοβισμού (bullying) και δυναμική της εκπαιδευτικής παρέμβασης*. Στα Πρακτικά Ημερίδας Επιμόρφωσης από τον Πανελλήνιο Σύλλογο Καθηγητών Γαλλικής (ΠΑ.ΣΥ.ΚΑ.ΓΑ) (σσ. 8-23). Έκδοση: Κέντρο Ερευνών Πανεπιστημίου Πειραιώς. ISBN: 978-950-6897-02-03 & 978-960-99496-0-6

Τριλίβα, Σ. , Αναγνωστοπούλου, Τ. (2008). *Βιωματική μάθηση: Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*. Αθήνα: Τόπος.

Τριλίβα, Σ., Αναγνωστοπούλου, Τ. Χατζηνικολάου, Σ. (2008). *Ούτε καλύτερος, ούτε χειρότερος, απλά διαφορετικός*. Αθήνα: Gutenberg.

